

Japanse grondwet is geen zelfmoordpact

Reijer Passchier is als promovendus en docent staatsrecht verbonden aan Universiteit Leiden.

Japanse veiligheid

Japan geeft zichzelf steeds meer ruimte om militair op te treden. Het wordt een 'normaler' land.

Op 1 juli kondigde de Japanse minister president Abe een nieuw defensiebeleid aan. Belangrijk onderdeel van zijn plannen is een herinterpretatie van het beroemde pacifistische artikel 9 van de Japanse grondwet. Dit artikel verbiedt het de Japanse staat om oorlog te voeren en een leger aan te houden. Desondanks zal het land zich voortaan het recht voorbehouden om bondgenoten te verdedigen in het geval van een gewapende aanval. Daarmee neemt Japan verder afstand van het naoorlogse pacifistische ideaal. De voorgenomen koerswijziging is

controversieel, in en buiten Japan, maar enig begrip voor het Japanse besluit is wel op zijn plaats.

Twee jaar na het eind van de Tweede Wereldoorlog in de Pacific kreeg Japan een nieuwe grondwet. Artikel 9 van dit document verklaart dat het 'Japanse volk voor altijd afstand zal doen' van het recht oorlog te voeren en van het recht om internationale conflicten te beslechten met de dreiging van geweld. Om dit doel te bereiken, zal Japan 'nooit meer land-, zee- en luchtmacht in stand houden'. Het oorspronkelijke idee was dat Japan zelfs geen strijdkrachten zou mogen aanhouden om zichzelf te verdedigen.

Het werd al snel duidelijk dat Japan hieraan onmogelijk kon voldoen. De Koreacrisis van begin jaren vijftig overtuigde de Japanse regering dat het toch noodzakelijk was een minimale krijgsmacht voor 'individuele zelfverdediging' aan te houden. En aldus werd, feitelijk in strijd met de grondwet, in 1954 de 'Self Defense Force' (SDF) opgericht.

De oprichting van de SDF markeert het begin van de herbewapening van Japan. Aanvankelijk leidde dit tot heftige protesten. Maar doordat de omvang van de SDF in eerste instantie be-

perkt bleef en de organisatie lang niet werd ingezet in het buitenland, werd het bestaansrecht van de zelfverdedigingsmacht langzamerhand door steeds meer Japanners erkend.

Nieuwe controverses ontstonden toen Japan militairen begon uit te zenden naar het buitenland. Vanaf 1992 deed Japan op beperkte schaal mee aan VN-vredesmissies in onder andere Cambodja en Irak. Van 2001 tot en met 2010 participeerde het land in de oorlog in Afghanistan. En in 2009 zond de Japanse regering marineschepen naar de kust van Somalië ter bestrijding van piraterij.

Vandaag de dag bestaat de SDF uit 250 duizend soldaten. De organisatie heeft de modernste militaire wapens tot haar beschikking. In 2013 spendeerde Japan op vier landen na het meeste geld aan defensie. De relatie met onder andere China staat steeds verder onder druk. Daarom zal naar verwachting het Japanse defensiebudget in de komende jaren verder stijgen.

Ondertussen wordt de kloof tussen de wet en de realiteit steeds groter. Opeenvolgende Japanse regeringen hebben daarom geprobeerd om artikel 9 van de grondwet aan te passen. Maar dat is keer op keer mislukt. En

daarom probeert Abe nu iets anders: hij claimt dat een constitutioneel amendement, waarvoor een referendum zou moeten worden gehouden, niet nodig is. Abe wil in plaats daarvan aan artikel 9 een andere interpretatie geven zodat het land voortaan ook het recht op 'collectieve zelfverdediging' heeft.

Als dit voorstel wordt goedgekeurd door het parlement dan zou dit betekenen dat Japan een actievere rol kan gaan spelen bij internationale militaire operaties. Daarnaast dat Japan lid kan worden van militaire allianties vergelijkbaar met de NAVO. En bovendien dat het land troepen kan sturen ter verdediging van een bondgenoot.

Tegen de plannen van Abe is in binnen- en buitenland veel weerstand. Een aantal nationale politieke partijen zijn nog altijd erg gehecht aan het pacifistische karakter van de naoorlogse Japanse staat. Deze week verzamelden zich tienduizend demonstranten bij Abes ambtswoning om te protesteren tegen de voorgenomen koerswijziging. Sommige juristen vinden dat de SDF en de militaire activiteiten van Japan in strijd zijn met de grondwet. Rechtsstaat en democratie staan volgens hen onder druk als het

grondwettelijk voorgeschreven referendum wordt ontweken. Bij buurlanden als China en Zuid-Korea roepen de ontwikkelingen argwaan op. Herinneringen aan een agressief en imperialistisch Japan zijn nog maar al te zeer aanwezig.

Maar er is ook veel steun om van Japan weer een 'normaal' land te maken, zoals premier Abe het noemt. De internationale gemeenschap vraagt Japan steeds vaker een bijdrage te leveren aan vredesmissies. Onder andere de Verenigde Staten moedigen Japan al langer aan om bij te dragen aan de veiligheid en stabiliteit van de regio. Veel Japanners vinden verder afwijken van artikel 9 simpelweg noodzakelijk om de toenemende dreiging van bijvoorbeeld China en Noord-Korea het hoofd te kunnen bieden.

De waarheid ligt waarschijnlijk ergens in het midden. De Japanse geschiedenis geeft aanleiding om de toenemende militaire activiteit van het land goed in de gaten te houden. Aan de andere kant moet ook rekening worden gehouden met de hedendaagse veiligheidssituatie waarin het land zich bevindt. Zoals Abraham Lincoln ooit zei: 'Een grondwet is geen zelfmoordpact.'